

PEDAGÓGUSOK A ROMÁNIAI MAGYAR OKTATÁSBAN

Kutatási program – 2017.

*****

Önkép, társadalmi megítélés, modernizáció (Székelyföldi elemzés) I. rész

A térségi pedagógustársadalom ön-képe elsősorban a szakmai-személyi kompetenciák tekintetében

Az egyéni kompetenciákkal kapcsolatos kérdéscsomagban hat válaszlehetőséggel kapcsolatban kértünk értékelést. Az alábbi táblázatban összevontan mutatjuk be a pozitív válaszokat (a pedagógusok többnyire vagy nagymértékben képezettnek tartják magukat, illetve kismértékben vagy nem tartják képezettnek magukat). A táblázat adatai egyértelműen arra utalnak, hogy a pedagógusok döntő többsége az egyéni szakmai kompetenciák tekintetében magabiztos. A negatív tartalmú válaszok aránya elenyészően kicsi, és az „is-is” válaszokat bejelölők aránya sem magas. Eltekintve attól, hogy miként látják ezt a kérdést az intézményvezetők vagy a szülők, a pozitív tartalmú válaszok nagy aránya a térségi oktatási rendszer egésze szempontjából nagyon fontos tényező, és a rendszererősségére utal. Ezt azért mondhatjuk, mert a pedagógusszakma művelése a szakmai tudás mellett az oktató személyiségének nagymértékű bevonódását is feltételezi, és a magabiztosságnak a táblázatban jelzett értékei a feladatokhoz való hozzáállásban az azonosulás magas szintjét (vagy lehetőségét) tükrözik.

1. számú táblázat: Milyen területeken tartják magukat képezettnek a pedagógusok?

	Többnyire + teljes mértékben	Kismértékben + egyáltalán nem
Mindennapi oktatómunka	92,5%	1,2%
Jó képességű tanulókkal való foglalkozás	81%	3,8%
Kirándulások, természetjárás szervezése	73,7%	7,0%
Iskolai rendezvények, versenyek szervezése	69,2%	7,2%
Felzárkóztató foglalkozások szervezése	64,9%	7,9%
Tudományos munka végzése	40,2%	25,9%
Vezető szerep betöltése	30,6%	38,7%

Ugyanakkor a fenti táblázat egy további fontos tényre (és lehetőségre) is figyelmeztet. A mindennapi intézményműködés ismerete alapján könnyen belátható, hogy a felsorolt tevékenységek száma/súlya (kivéve az oktatómunkát) az egyes iskolákban jóval kevesebb, mint amekkorára a fenti százalékarányok – lehetőségként – utalnak. Az egyes iskolákban közel sincs annyi szervezett tehetséggondozói, rendezvényszervezési, extracurriculáris program és lehetőség, ami a pedagógusok kétharmadát-háromnegyedét foglalkoztatná. Mindez arra utal, hogy az intézmények ilyen jellegű tevékenysége az alatt marad, amire a pedagógusok vállalkoznának vagy saját megítélésük alapján képesek lennének. Figyelemre

PEDAGÓGUSOK A ROMÁNIAI MAGYAR OKTATÁSBAN

Kutatási program – 2017.

*****

méltó adat a tudományos munkavégzés iránti opció magas értéke is. Okkal feltételezhető, hogy a pedagógusok 40 százaléka ma nem végez az iskolákban tudományos tevékenységet, többek között azért sem, mert a tanulók tudományos munkára való felkészítésén/ösztönzésén kívül az egyéb (elsősorban egyéni vagy akár csoportos) tudományos munkavégzés formális vagy informális keretei az iskolákban nem alakultak ki. Az ezzel kapcsolatos – egyéb irányú tapasztalataink alapján: növekvő mértékű – oktatói igényt jelzi egyébként az is, hogy ebben a kutatásban a pedagógusok a mesteri és a doktori képzést meglepően magas arányban pozitívan értékelték. Nem utolsó sorban érdekesnek mutató adat a vezetői szerep iránti opció mértéke is. A közbeszéd és a társadalmi nyilvánosság tematizációja szerint az intézményvezetői státusz nem vonzó, sokan lemondanak, kevés a jelentkező stb. A kérdőívre válaszolók véleményét nézve a helyzet más, a vezetői szerepek vállalása a megkérdezettek jelentős hányadánál választható opció.

Ha a szakmai kompetenciákra vonatkozó vélekedéseket településtípus (falu-város) szerinti bontásban vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a különbségek nem lényegesek. A legnagyobb különbséget a tudományos munkavégzésre való alkalmasság tekintetében regisztrálhatjuk. A városi környezetben oktatók 29,6 százaléka többnyire alkalmasnak véli magát ilyen munkára, és 15 százalék egyértelműen alkalmasnak. Ez az arány a rurális környezetben élőknél lényegesen kisebb (25,7, illetve 9,5 százalék). Mivel a bizonytalan választ megfogalmazók aránya a két csoportban azonos azt mondhatjuk a tudományos munkavégzésre való alkalmasság urbánus környezetben jóval hangsúlyosabban van jelen. Ami azonban oktatáspolitikai szempontból minden bizonnyal fontosabb, az a mindennapi oktatómunka végzésével kapcsolatos minősítés. Ha a két negatív tartalmú és a két pozitív tartalmú választ összevontan nézzük, akkor különbség nincsen a városi és falusi térségben oktatók között. De rurális környezetben többen vannak olyanok, akik „csak” többnyire tartják magukat alkalmasnak a mindennapi oktatómunkára, míg az egyértelműen pozitív választ hangsúlyozók körében a városi környezetben dolgozók vannak többségben. Ez az arányeltolódás azt jelzi, hogy a mindennapi szakmai munkavégzés tekintetében az urbánus környezetben dolgozók magabiztosabbak. Mivel a saját munkavégzésre irányuló szakmai magabiztoság a pedagógusi munka egészére kihat, ez a különbség fontos kérdés a rendszer egészének működése szempontjából. Érdekes lenne megvizsgálni azt, hogy ezt a különbséget mi termeli.

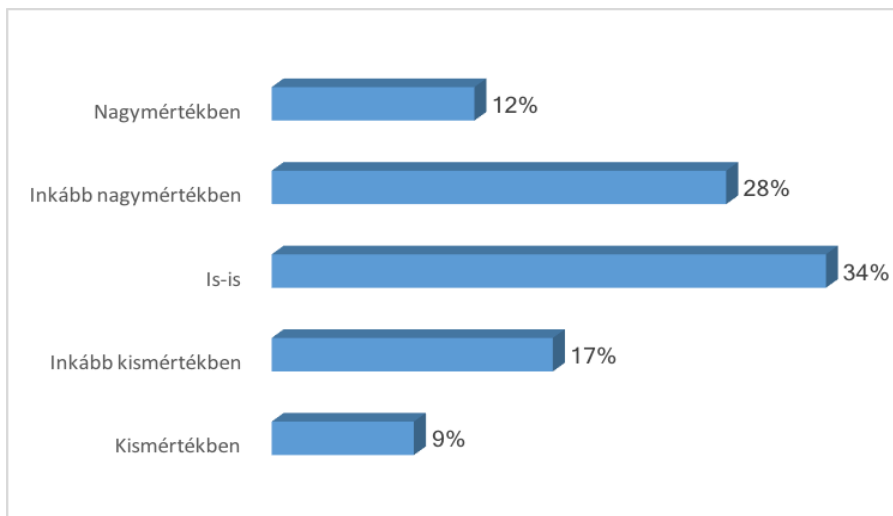
Néhány százalékpontnyi különbség tapasztalható abban a tekintetben is, hogy milyen mértékben érzik képzettnek/alkalmas magukat a pedagógusok kirándulások, természetjárások szervezésében. A pozitív válaszok esetében a rurális térségben oktatóknál látunk magasabb mutatókat, a városi környezetben oktatók valamivel bizonytalanabbak, vagy pedig azt jelzik, hogy kismértékben felkészültek ilyen feladatokra. Egyéb témákban (felzárkóztató foglalkozás, jó képességű tanulókkal való foglalkozás, rendezvények szervezése, vezető szerepek betöltése) a két csoport válaszai hasonlóak.

PEDAGÓGUSOK A ROMÁNIAI MAGYAR OKTATÁSBAN

Kutatási program – 2017.

*****

1. számú ábra: Milyen mértékben érzi magát képzettnek/alkalmasnak tudományos munkára?

A saját képzettségre, alkalmasságra vonatkozó interpretációk képzettségi szintek szerint több esetben is lényegesen különböznek. Az adatok arra utalnak, hogy a szakiskolai, szakközépiskolai környezetben oktatók interpretációi lényegesen eltérnek attól, amit óvodai, elemi iskolai szinten vagy az elméleti oktatás szintjén tapasztalhatunk. Ez a különbség már megmutatkozik abban a tekintetben is, hogy a pedagógusok milyen mértékben tartják magukat képzettnek/alkalmasnak a mindennapi oktatómunkához. A következő táblázat az egyértelműen magabiztos válaszok és a bizonytalan válaszok arányát mutatja:

2. számú táblázat: A saját magukat teljes mértékben képzettnek/alkalmasnak mondó pedagógusok és a bizonytalanok százalékos aránya, képzési szintek szerint:

Képzési szintek	„nagymértékben” válaszok	„is-is” válaszok
Óvoda	61,5%	4,8%
Elemi iskola	62,9%	5,5%
Általános iskola	56,3%	6,7%
Szakiskola	47,1%	11,5%
Szakközépiskola	49,5%	12,1%
Elméleti líceum	63,1%	4,4%

A fenti táblázatban a szakiskolákhoz kapcsolható alacsonyabb mutató számok minden bizonnyal magyarázhatók azzal, hogy a szakképzés alig pár éve szerveződött újjá, és egyelőre több tényező is nehezíti a pedagógusok munkáját, ami minden bizonnyal kihat a saját képességeik és a szakmai felkészültség értékelésére is. A szakközépiskolákra vonatkozó alacsony értéket azonban nem tudjuk ilyen külső tényezővel magyarázni. Miközben az utóbbi évek szakpolitikai és közéleti érveléseiben jelentősen fölerősödtek azok a vélemények, amelyek a családokat és a tanulókat a szakmai képzés irányába próbálják irányítani érdemes figyelembe

PEDAGÓGUSOK A ROMÁNIAI MAGYAR OKTATÁSBAN

Kutatási program – 2017.

*****

venni azt is, hogy az ily módon kínált „fogadó közeg” másként működik (ezt mutatja ez az adatsor is) mint az elméleti líceumok, és ezt a különbséget vélhetően a társadalmi szereplők is érzékelik. A váltás, az „átirányítás” sikeréhez a verbális meggyőzés nem lesz elegendő.

Az egyes oktatási szintek közti különbséget két további témakör adatai is határozottan jelzik. Az alábbi táblázat a felzárkóztató foglalkozások és a jó képességű tanulókkal való foglalkozások témakörében mutatja a teljes mértékben egyértelmű pozitív válaszok arányát.

3. számú táblázat: A magukat nagymértékben alkalmasnak tartók százalékos aránya

Képzési szintek	Felzárkóztató foglalkozások	Jó képességű tanulókkal való foglalkozások
Óvoda	22,5%	29,4%
Elemi iskola	26,5%	45,3%
Általános iskola	18,6%	44,1%
Szakiskola	16,0%	32,7%
Szaklíceum	19,6%	37,2%
Elméleti líceum	26,5%	46,6%

A fenti táblázat értelmezése többféle irányba vezethet bennünket. A képzési szintek közti különbség hangsúlyosan utal az egyes szintek közti humán erőforrás közti különbségre is, ez a kérdés – más adatsorokkal összekapcsolva – külön elemzési téma lehet. De több kérdést felvet a két oszlop közti különbség is. Jóval nagyobb azon pedagógusok aránya, akik teljes mértékben alkalmasnak tartják magukat a jó tanulókkal való foglalkozásra, mint azok aránya, akik a felzárkóztatásban érzik magukat nagyon jól felkészültnek. Ez utóbbi oszlop adatai akkor is alacsonyak, ha figyelembe vesszük, hogy minden képzési szinten még további 35-42 százalék válaszolta azt, hogy inkább felkészült, mint bizonytalan. Ebben a kérdéskörben megjelennek az egyértelműen negatív válaszok is (inkább kismértékben, kismértékben), ezek aránya óvodai és elemi szinten 5 százalék körül van, líceumi szinten 6,5 százalék, általános iskolában 9,8 százalék, szaklíceumban és szakiskolában 12 százalék. Ha figyelembe vesszük a kérdezési szituációt is (önkitöltős kérdőív, a saját pedagógusi képzettség és alkalmasság névtelen véleményezése), akkor ezek a „bevallások” arányukban már számottevők. Még inkább azok, ha azt nézzük, hogy ebben a témakörben a bizonytalan válaszok 20 és 35 százalék között mozognak (az elemi iskolában és az elméleti líceumban a legalacsonyabb, a szaklíceumban a legmagasabb). Ezt a kérdéskört célszerű lesz megvizsgálni a teljes erdélyi mintán életkori csoportok, szakterületek szerint is, annyi azonban már a fentiekből is sejthető, hogy a felzárkóztató foglalkozások gyakorlata tagolt és ellentmondásos lehet. Ez a tény vélhetően összefüggésben van az iskolákban is érvényesülő eredmény centrikussággal, ami a jó tanulókkal való foglalkozást előtérbe hozza a felzárkóztatást célzó foglalkozásokkal szemben, rendszerszinten azonban ez utóbbi tevékenység társadalmi presztízse nem, de társadalmi súlya és következménye minden bizonnyal nagyobb.

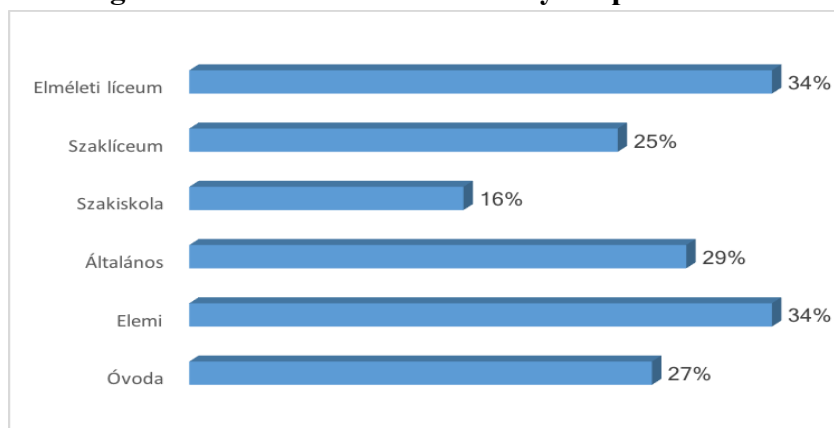
PEDAGÓGUSOK A ROMÁNIAI MAGYAR OKTATÁSBAN

Kutatási program – 2017.

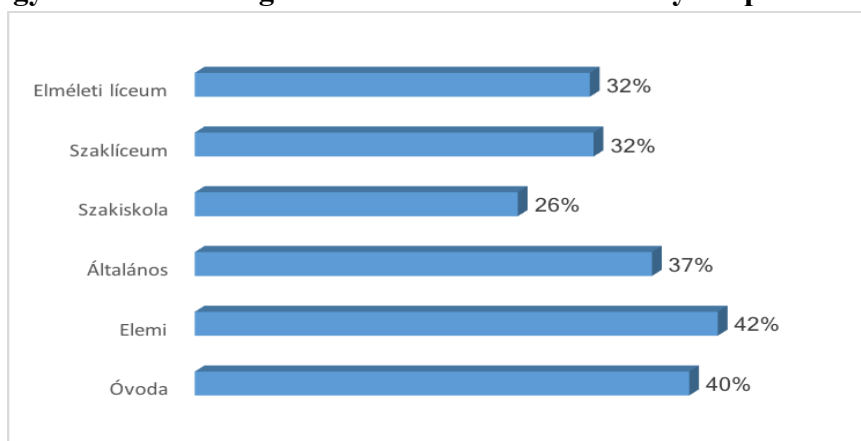
*****

A fenti témákhoz viszonyítva talán kevésbé fontosnak tűnhet a rendezvények vagy a természetjárási programok szervezése. Az iskola és a pedagógus társadalmi szerepe felől nézve (még pontosabban az iskola és a pedagógus várható szerepváltása felől nézve) azonban ezek a tevékenységek egyáltalán nem mellékesek. Az alábbi két ábra olyan különbségeket jelez, amelyek ráerősítenek az előző témakörök megállapításaira.

2. számú ábra: Az iskolai rendezvények, versenyek szervezésében „nagyértékben magukat” alkalmasnak vélők aránya képzési szintek szerint

3. számú ábra: A természetjáró programok, kirándulások szervezésében „nagyértékben” magukat alkalmasnak vélők aránya képzési szintek szerint

A fenti elemzések vázlatos képet adnak arról, hogy a székelyföldi térség pedagógusai miként tekintenek magukra néhány olyan fontos tevékenység vonatkozásban, amelyek az adott közegben a pedagógus társadalmi szerepével összefüggenek. Amint azt a tanulmány bevezetőjében is hangsúlyoztuk, a társadalmi szerepet a releváns társadalmi környezettel való viszony termeli és hordozza, és ebben meghatározó szerepe van annak az én-képnek, amelyet a pedagógus a szakmai képzettségére, alkalmasságra alapozva alakít ki és működtet. A következő lépésben vizsgáljuk meg azt, hogy miként érzékelik a pedagógusok a társadalmi szerep, mint viszony másik aktorát, és milyen változások erősíthetnék meg az én-képet, vagy javíthatnák a kialakult viszonyt.